

ministri käskkiri

Tartu

9. jaanuar 2014. a nr 16

Riikliku programmi „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014-2018)“ kinnitamine

Vabariigi Valitsuse 10. veebruari 2005. a määruse nr 28 „Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus“ § 10 punkti 1 ja § 23 lõike 2 punkti 1 alusel, kooskõlas „Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse“ § 13 lõike 1 punkt 2 alusel ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 26. novembri 2010. aasta korraldusega nr 451 heaks kiidetud „Eesti keele arengukavaga aastateks 2011-2017“:

1. Kinnitan riikliku programmi „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014-2018)“ (juurde lisatud).
2. Avaldada riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014-2018)“ ministeeriumi veebilehel.

Jaak Aaviksoo
minister

Lisa 1
KINNITATUD
haridus- ja teadusministri .9. jaanuari 2014. a
käskkirjaga nr .16

Riiklik programm Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)“	2
2.1. Jätkuprogrammi vajaduse põhjendus	2
2.2. Muutused jätkuprogrammis	3
2.3. Jätkuprogrammi seos teiste strateegiate, arengukavade ja programmidega.....	4
2.4. Jätkuprogrammi eesmärk ja põhimõtted	4
3. Programmi moodulid ja toetatavad tegevused.....	5
3.1. Eesti keel.....	5
3.2. Kultuurimälu	6
3.3. Humanitaarväljaannete toetamine.....	7
4. Programmi elluviimine ja rahastamine.....	8

1. Sissejuhatus

Eesti riigi üks tähtsamaid põhiseaduslikke eesmärke on eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilitamine läbi aegade. Eesti keele ja kultuuri uurimist on riiklike programmidega toetatud juba alates 1999. aastast, mil hakati ellu viima programmi „Eesti keel ja rahvuskultuur (1999–2003)“. Jätkuprogrammid „Eesti keel ja rahvuslik mälu (2004–2008)“ ning „Eesti keel ja kultuurimälu (2009–2013)“ on taganud valdkonna järjepideva toetuse ning võimaldanud eesti keele, kirjanduse ja folkloori uurimiseks vajalike arendus- ja tugitegevuste püsivuse.

Riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu (2009–2013)“ (edaspidi *EKKM I*) on tervikuna täitnud oma põhieesmärgi: toetada eesti keele ja kultuuri säilimist. Selle saavutamiseks on finantseeritud nii lühiajalisi üksikprojekte kui ka tagatud valdkonnaga seotud asutuste mitmete olulisemate pikemaajaliste suundade arendamine ja järjepidevus. Eesti keele mooduli osas on *EKKM I* saavutanud eesmärgid vastavalt „Eesti keele arendamise strateegiale 2004–2010“ ja „Eesti keele arengukavale 2011–2017“ (edaspidi *EKA*). Üksikprojektide kaudu on toetatud nii põhilisi eesti keelt ja kultuuri uurivaid, õpetavaid ning andmeid säilitavaid asutusi (Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool) kui ka paljusid väiksemaid projekte väljaspool neid. Uus programm „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)“ (edaspidi *jätkuprogramm*) jätkab talle eelnenud programmide tööd eesti keele ja kultuuri heaks ning täidab otseselt *EKA* ja Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020“ sõnastatud eemärke, sh strateegia eesmärgi tagada eesti keele, ajaloo ja kultuuri kõrge teadusliku tasemega uuringute toetamine.

2. Riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)“

2.1. Jätkuprogrammi vajaduse põhjendus

Eesti keele ja kultuuri arendamine ja uurimine on praegu suhteliselt stabiilne. Erinevad humanitaaralad on enam-vähem võrdselt arenenud, kuid vajaksid kõik jätkuvat ja senisest suuremat toetust.

EKKM I ja selle eelkäijad on andnud suure panuse eesti keele ja kultuuri uurimise arendus- ja tugitegevuste toetamisse. Jätkuprogrammis on oluline pooleli olevate projektide jätkamine, et oleks kindlustatud juba välja kujunenud tegevussuundade ja valdkondade stabiilne areng. Samal ajal tuleb tagada, et selles säiliks avatus valdkonna arenguks vajalike uute tegevuste näol. Programmi *EKKM I* käigus on välja kujunenud tasakaal eri valdkondade ja uurimissuundade toetamise vahel, mistõttu jätkuprogramm on kavandatud selle tasakaalu säilitamise eesmärgil struktuurilt suures osas – ka kavandatavate moodulite poolest – eelmisega sarnaselt.

Jätkuprogrammi eesti keele moodul on kooskõlas *EKA* eesmärkidega ning selles kavandatud tegevused aitavad kaasa valdkonna ees seisvate ülesannete lahendamisele. Näiteks on valdkonna kõigil aladel puudus ühelt poolt andmebaaside korrashoiuks ja teisalt arenduseks vajalikest ressurssidest. Eesti keele edasise uurimise ja arendamise seisukohast on oluline koostada morfoloogia ja teised tervikkäsitlused ning alustada uue akadeemilise grammatika koostamist. Samuti on pidevalt vaja uuendada juba olemasolevaid teoseid (nt sõnaraamatuid ja grammatikakäsitlusi). Kultuurimälu moodulist planeeritakse toetada kultuuriülekannete ja kultuuride põimumise uurimist, rahvaluuleantoloogiaid, (auto)biograafilise materjali kogumist, läbitöötamist jm tegevusi. Jätkuprogramm pakub nendele vajalikele tegevustele jätkuvalt toetust.

Programmi EKKM I sisse toodud humanitaarväljaannete taseme tõstmise moodul on tõestanud oma vajalikkust ja mõju. Vaja on jätkuvalt toetada humanitaarväljaandeid rahvusvahelise taseme ja tuntuse saavutamisel ja selle säilitamisel, mis on ka jätkuprogrammi humanitaarväljaannete mooduli peamiseks ülesandeks. Programmi võimalusi arvestades ei ole seni saanud mõjutada toimetamistöö kvaliteeti, makstes humanitaarväljaannete toimetajatele ja keeleteimetajatele töötasu. Projektipõhise toetuse asemel vajaksid juba välja kujunenud tugevad humanitaarväljaanded püsivat toetust. Eelnevatele probleemidele püütakse jätkuprogrammis rahaliste võimaluste piires tähelepanu pöörata.

Praegu ei kavandata ega viida ellu ühtegi teist programmi, mis kirjeldatud mahus ja variatiivsuses toetaks eesti keele ja kultuuri uurimise arendus- ja tugitegevusi. Programm panustab eesti keele mooduli kaudu EKA eesmärkide täitmisesse: jätkuprogrammis on ette nähtud tervikkäsitluste, sõnaraamatute ja andmebaaside koostamine ning arendamine, digiteerimine, allikapublikatsioonide, uurimuste ja jätkväljaannete avaldamine, keelekorralduse edendamine jm olulise tähtsusega tegevused.

2.2. Muutused jätkuprogrammis

Programmi senine ülesehitus on EKKM I elluviimise kogemuste põhjal osutunud toimivaks lahenduseks ning jätkuprogramm on kavandatud sellega sarnaselt. EKKM I võrreldes on täpsustatud jätkuprogrammi põhimõtteid. Selgemini on esile toodud sõnum, et jätkuprogramm peab küll tagama käimasoleva töö stabiilsuse ja EKKM I saavutatu arengu, kuid olema avatud ka eesti keele ja kultuuri uurimise uutele suundadele ja teemadele. Samuti on pööratud tähelepanu sellele, et projektitaotluste hindamisel ja rahastamisel on oluline taotluste kooskõla jätkuprogrammi prioriteetsete tegevustega ning programmi vahendite killustatuse vältimine. Senisega võrreldes on jätkuprogrammi moodulite raames toetatavad tegevused üle vaadatud ja hinnatud nende olulisust moodulite eesmärkide täitmisel. Toetatavad tegevused on konkreetsemalt sõnastatud ning eeldatavalt muutub sellest tulenevalt projektide sisu (vt programmi eesmärgid moodulite kaupa allpool). Erinevalt EKKM I on selgelt sõnastatud eelistegevused, mis puudutavad just eesti keele moodulit. Eesti keele mooduli eelistegevuste määratlemisel on aluseks olnud EKA ning selle elluviimise vahearuanandes (2011-2012) välja toodud tähelepanekud ja ettepanekud.

Üheks erinevuseks jätkuprogrammis on humanitaarväljaannete toetamise mooduli tingimuste täpsem sõnastamine. Võrreldes EKKM I on toetatavate tegevuste seast välja jäetud teaduskirjastuste liitumise või katusorganisatsiooni (konsortsiumi) loomisega seotud tegevused, kuna senine kogemus näitas, et nendele tegevustele programmist toetust ei taotletud. Samuti ei toetata enam väljaannete rahvusvaheliste toimetuskolleegiumite koosolekute korraldamist, kogemuste jagamist ja kontaktide loomist, arvestades elektroonse suhtlemise võimalusi. Jätkuprogrammi võimaluste piires püütakse varasemast rohkem mõjutada toimetamistöö kvaliteeti, makstes toimetajatele ja keeleteimetajatele töötasu. Kaalutakse väljakujunenud tugevate humanitaarväljaannete püsivat toetamist programmiperioodi jooksul.

Uueks selgelt väljendatud nõudeks jätkuprogrammis on, et selle toel arendatud andmebaasid tuleb teha elektroonselt tasuta kättesaadavaks. Kui sellega võivad kaasneda eetilised vm intellektuaalomandi õigustega seotud probleemid, kaalub programmi juhtkomitee täiendava ekspertiisi korraldamist (nt eetikakomiteelt loa taotlemist). Sama nõue kehtib toetatavate humanitaarväljaannetekohta, mille sisu peab tegema elektroonselt tasuta kättesaadavaks. See tingimus on kooskõlas ka rahvusvaheliselt järjest enam toetuspinda leidva avatud juurdepääsu põhimõttega, mille puhul riigi rahastatud tegevuste käigus tekkinud andmed ja publikatsioonid tuleb teha avalikult tasuta kättesaadavaks.

2.3. Jätkuprogrammi seos teiste strateegiate, arengukavade ja programmidega

Eesti keele arengukava (2011–2017). EKA on keelevaldkonna strateegiline alusdokument, mis koos rakendusplaani, toetavate õiguslike ja korralduslike meetmete ning rahastamisega peab aitama tagada eesti keele kui riigikeele toimimise kõikides eluvaldkondades, eesti keele õpetamise, uurimise, arendamise ja kaitse ning sellega eesti keele säilimise läbi aegade. Eesti keele ja kultuurimälu jätkuprogrammi kujundamisel on arvestatud EKA esitatud põhimõtteid, eesmärgid ja eelistusi.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020”. Strateegia kavandab tegevuse, kuidas põhiseadusest tulenevalt hoida ja arendada eesti keele ja kultuuri alast teadus- ja arendustööd, tagada toetus eesti keele, ajaloo ning kultuuri kõrge teadusliku tasemega uuringutele, keeletehnoloogiliste lahenduste arendamine ja võimalikult laialdane rakendamine. Aastatel 2014–2020 rakendatavas strateegias peetakse jätkuvalt oluliseks eesti keele ja kultuuri alase teadus- ja arendustegevuse toetamist, mis on ka jätkuprogrammi eesmärk.

Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020. Põhialustes määratletakse kultuurivaldkonna arendamise üldised suunad ja põhimõtted; nendega seostub otseselt jätkuprogrammi kultuurimoodul.

Riiklik programm „Eesti keeletehnoloogia 2011–2017”. Jätkuprogrammi eelkäijast, programmist EKKM I kasvas välja riiklik programm „Eesti keele keeletehnoloogiline tugi (2006–2010)” ja selle praegu käimasolev edasiarendus „Eesti keeletehnoloogia 2011–2017”, mis keskendub keeleressursside ja - tarkvara arendamisele. Kui keeleressursside loomine ja arendamine (eelkõige andmebaaside loomine) ei dubleeri keeletehnoloogia programmist rahastatavaid tegevusi, võib nendele tegevustele toetust taotleda jätkuprogrammi eesti keele moodulist. Võimalike kattuvuste väljaselgitamiseks tehakse vajadusel koostööd keeletehnoloogia programmi juhtkomiteega.

Riiklik programm „Eestikeelse terminoloogia programm (2013–2017)”. Sellele eelnev programm aastateks 2008–2012 on samuti välja kasvanud jätkuprogrammi eelkäijast, programmist EKKM I. Programmist toetatakse terminikomisjonide tööd, terminisõnastike projekte, terminoloogiaga tegelevaid asutusi jm tegevusi. Jätkuprogrammist ei toetata terminoloogiaprogrammis ette nähtud tegevusi.

Riiklik programm „Eestikeelsed kõrgkooliõpikud (2013–2017)”. Programmi eesmärgiks on eestikeelsete kõrgkooliõpikute väljaandmise toetamisega soodustada eestikeelse kõrghariduse säilimist ja arenemist, levitada ühtlustatud eestikeelset oskussõnavara ja panustada eesti keele kui teaduskeele arendamisse. Jätkuprogrammi raames ei rahastata sellest programmist toetatavaid tegevusi.

2.4. Jätkuprogrammi eesmärk ja põhimõtted

Jätkuprogrammi koostamisel on arvestatud EKA esitatud põhimõtteid, eesmärgid ja eelistusi ning see on ette valmistatud koostöös EKKM I juhtkomitee, Eesti keelenõukogu ja ekspertidega Tartu Ülikoolist ja Eesti Kirjandusmuuseumist.

Programmi „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)” eesmärgiks on jätkuvalt toetada eesti keele ja kultuuri säilitamist ja arendamist ning tagada selle järjepidevus. Tegemist on jätkuprogrammiga, mille peamisi ülesandeid on kindlustada EKKM I ja sellele eelnenud programmide raames edukate tegevussuundade stabiilsuse.

Jätkuprogramm koosneb kolmest moodulist: „Eesti keel”, „Kultuurimälu” ja „Humanitaarväljaannete toetamine”. Eesti keele mooduli põhitäitjateks on Eesti Keele Instituut, Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool; kultuurimälu mooduli põhitäitjateks on Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool.

Jätkuprogramm lähtub järgmistest põhimõtetest:

- 1) rahastatakse eelkõige eesti keele ja kultuuri uurimise arendus- ja tugitegevusi;
- 2) peatähelepanu suunatakse valdkonna jaoks olulistele, konkreetsetele ja kompaktselt väljundiga tegevustele, sealhulgas tervikkäsitlustele;
- 3) projektitaotluste hindamisel ja rahastusotsuste tegemisel keskendutakse programmis seatud eelistustele ning välditakse selle vahendite killustamist väikesemahuliste ja kärbitud eelarvega projektide vahel;
- 4) suurem osa programmi vahenditest suunatakse kahele moodulile (eesti keel ja kultuurimälu), kehtestamata nende vahel jätku proportsioone, säilitades võimaluse reguleerida rahastamist vastavalt reaalsele vajadusele, laekuvate taotluste arvule ja kvaliteedile;
- 5) programmi juhtkomiteel tuleb tagada alustatud projektide stabiilne areng ja EKKM I saavutatu jätkusuutlikkus, mh eelmise programmi raames edukalt kulgenud ja jätkamist vajavate projektide rahastamine; samas on programm avatud eesti keele ja kultuuri uurimise uutele suundadele ja teemadele, mis on kooskõlas selle üldeesmärkide ja põhimõtetega.

Jätkuprogrammist ei toetata õppetööd, ühegi taseme õppetöö arendust ega investeringuid taristusse. Tehniliste vahendite soetamine on lubatud põhjendatud juhtumitel (nt projekti täitmiseks vajalike tehniliste vahendite soetamiseks projekti alguses). Jätkuprogramm ei dubleeri teistest programmidest või muudest rahastusallikatest toetatavaid tegevusi (nt institutsionaalne ja personaalne uurimistoetus, keeletehnoloogiaalased tööd, kollektsoonide säilitamine, arendamine ja kättesaadavaks tegemine jm) ega kompenseeri muu finantseerimise vähenemist või lõppemist. Ei toetata väljaannete trükikuluid.

Jätkuprogrammist ei toetata järgmisi Eesti Keele Instituudi püsirahastatavaid tegevusi, mida rahastatakse teistest allikatest:

- 1) eesti keele (sh eurokeele ja nimede) korraldamine, arendamine ja hoole;
- 2) keelenõu andmine;
- 3) õigekeelsus-, seletava, murde- ja etümoloogilise sõnaraamatu ning elektroonilise sõnastikusüsteemi EELex koostamine, toimetamine ja pidev ajakohastamine.

3. Programmi moodulid ja toetatavad tegevused

Programmi moodulite all on nimetatud eelisteemad ja valdkonnad, ent programm on avatud ka teistele suundadele ja teemadele, mis on kooskõlas programmi üldeesmärkide ja põhimõtetega.

3.1. Eesti keel

3.1.1. Eesti keele valdkondade tervikkäsitluste ettevalmistamine ja väljaandmine. Eesti (kirja)keele ajaloo, murrete ja lähisugulaskeelte allikpublikatsioonid, ülevaated ja teatmeteosed. Sõnaraamatud.

Eesti keele uurimise ja kasutamise seisukohalt on ülioluline arendada teadusrahastusega toetatud puhtteaduslike lingvistiliste uurimuste kõrval ka tervikteoseid ja ülevaateid, mis sünteesiksid väiksemate publikatsioonide tulemused ja täidaksid tühikud nende vahel. Selles moodulis toetatakse eesti loomuliku keele grammatika ja eesti murrete grammatika koostamist, jätkatakse EKA ettenähtud ja EKKM I alustatud tervikkäsitluste toetamist (sh ka seni veel alustamata valdkondade, eelkõige morfoloogia käsitlust). Jätkuvalt toetatakse juba töös olevate ja uute oluliste sõnaraamatute väljaandmist (nt kollektsoonisõnaraamat, Wiedemanni „Eesti-saksa sõnaraamatu“ elektrooniline versioon, riimisõnastik ja „Väikese murdesõnastiku“ uus, parandatud väljaanne) ning üksikmurrete sõnaraamatute koostamist (nt Kihnu, Setu). Toetatakse ka eesti keele eri kasutusala (nt piiblikeele, lapsekeele, õppijakeele, teaduskeele) ja eesti keele erikujude (nt paikkondlikud murrud, väliseestlaste keel, viipekeel) ning valdkondade (nt koha- ja isikunimed) uurimiseks vajalikke tegevusi ja vastavate

ülevaadete valmimist. Jätkatakse murrete ja lähisugulaskeelte tekstivalimike ettevalmistamist. Samuti toetatakse võimalusel allikpublikatsioonide ja varasemate keeleteaduslike tööde uusväljaandeid.

3.1.2. Eesti keele uurimiseks ja õppeks vajalike andmebaaside koostamine, allikmaterjalide digiteerimine ja publitseerimine

Eesti keele uurimine ja õpetamine vajab ressursse, mille loomine ei kuulu otseselt ei teadus- ega õppetegevusse. Sellepärast toetatakse eesti keele uurimise, õppe ja arengu seisukohalt oluliste andmebaaside koostamist, korrastamist ja kasutamist. Jätkatakse nii varasemates programmides toetatu, (nt eesti murrete ja sugulaskeelte andmebaas, vana kirjakeele korpus, suulise eesti keele korpus, teaduskeele andmebaas, vahekeele korpus ja mitmekeelse suhtluse andmebaas) arendamist kui ka uute andmebaaside loomist (nt lapsekeele andmebaas). Arendatakse eesti keele õppeks (nii emakeelena kui ka teise keelena) vajalikke andmebaase, referentskorpusi ja harjutuskogusid. Toetatakse varasemate keeleteaduslike publikatsioonide digiteerimist. Keeleressursside loomine ja arendamine on õigustatud, kuni see ei dubleeri keeletehnoloogia programmist rahastatavaid tegevusi. Programmi toel loodud andmebaasid tehakse elektrooniliselt tasuta kättesaadavaks.

3.1.3. Keelekorralduse edendamine

Eesti kirjakeele korraldus on tänapäeva globaliseerivas maailmas oluline. Selles moodulis toetatakse keelekorralduse edendamist (v.a Eesti Keele Instituudi püsirahastusse kuuluvad tegevused), näiteks eKeelenõu keskkonna (mille loomist rahastatakse teistest allikatest) täitmist elektroonilise sisuga ja õigekeelsuse käsiraamatu koostamist, eesti teaduskeele (sh kõrghariduskeele) korralduse arendamist. Toetatakse ka selge keele liikumisega seotud tegevusi.

3.1.4. Eesti keele populariseerimine

Eesti keele populariseerimisel on oluline, et Eestis peetaks eesti keele säilimist ja arengut tähtsaks. Toetatakse eesti keelt tutvustavate filmide tegemist, näitusi, teemapäevade ja konverentside korraldamist jm.

3.1.5. Erivajadustega inimeste eesti keel

EKA seab olulisele kohale ka erivajadustega inimeste keelelised vajadused. Toetatakse nt e-keskkonda paremini sobiva kaheksa punktiga punktikirja arendamist senise kuuepunktise kõrval.

3.2. Kultuurimälu

Mooduli põhieesmärgiks on eesti kultuuri uurimiseks vajalike tugitegevuste rahastamine. Eelistatakse projekte, kus põhirõhk langeb eesti kultuuri järjepidevale terviklikule käsitlemisele. Selle terviku loovad nii kirjalikud kui ka suulised tekstid, nii kõrg- kui ka rahvakultuur oma mitmekesisistes avaldusvormides, kus põimuvad ajaloolised, geograafilised, poliitilised, esteetilised, lingvistilised jm tegurid. Eesti kultuuri uuritakse nii eestikeelsete tekstide ja eesti rahvusliku mõtte kui ka eesti kultuuri mõjutanud saksa, vene, soome, rootsi, inglise jt keele- ja kultuuriruumide kontekstis. Kultuurimõjude ja -ülekannete uurimise toetamine on üks programmi kultuurimooduli olulisi ülesandeid, samuti uurimistulemuste vahendamine teistesse keeltesse.

3.2.1. Eesti kultuuri eri valdkondade olulised ülevaated, leksikonid, teatmeteosed ja andmebaasid

Programm toetab laiema haardega väljaandeid, ülevaateoste, monograafiate, teatmeteoste, käsiraamatute ja andmebaaside koostamist. Eelistatud on käsitlused ja infokogumid, kus kõrvuti trükitud teostega tehakse kättesaadavaks ka elektroonilised avatud juurdepääsuga versioonid, mida on võimalik edaspidi täiendada ja parandada.

Jätakuvalt toetatakse kultuuriloo kihistuste uurimist: vanema Balti kirjakultuuri, folkloori ja pärimuskultuuri, eestikeelse kirjandusklassika ja Eesti ajakirjanduse ajaloo uurimist; jätkub Eesti muusika- ja teatriloo ülevaatlike akadeemiliste käsitluste koostamine. Jätkatakse juba olemasolevate ja uute oluliste pärimuskultuuri akadeemiliste teoste (nt muistendid, mõistatused, kõnekäänud, regilaulud) ning teaduslike antoloogiate (nt eesti muinasjutud) koostamist; kavas on jätkata eesti kultuuri laiemasse konteksti asetuvate väljaannete ja andmebaaside koostamist.

Jätkatakse nii varasemate programmide kaudu toetatu arendamist kui uute, tänapäeva kultuuri uurimise, õpetamise ja arengu seisukohalt oluliste andmebaaside ja leksikonide loomist. Programmi toel loodud andmebaasid tehakse elektrooniliselt tasuta kättesaadavaks.

3.2.2. Allikpublikatsioonid ja üldistavad erikäsitlused

Programm toetab eesti kirjandus-, mõtte- ja kultuuriloo allikpublikatsioonide, samuti rahvaluule akadeemilist publitseerimist. Oluliseks peetakse kirjanike ja teadlaste valitud või kogutud teoste kommenteeritud väljaannete ning kultuurilooliselt olulisi isikuid käsitlevate monograafiate ettevalmistamist. Vanema kirjavara puhul seostub sellega ka tekstide tõlkimine saksa keelest eesti keelde. Toetatakse kokkuvõtteid nii valdkondade kui ka erialade kaupa, monograafilisi käsitlusi suundadest ja üksikautoritest. Oluliseks peetakse ka väljaspool Eestit asuvaid eesti asundusi tutvustavaid teoseid. Toetatakse üldisema lähenemisnurgaga humanitaarteaduslikke töid, mis on olulised Eesti kultuurimälu ajaloolise arengu ja hetkeseisu seaduspärasuste avamisel.

Programm toetab kultuurimälu järjepidevuse hoidmist biograafilise ja autobiograafilise materjali kogumise ja läbitöötamise tulemusel valmivate teoste publitseerimise kaudu.

3.2.3. Kultuuri järjepidevuse toetamine

Programmist on võimalik toetada konverentside ja näituste korraldamist, sh eriti neid, mille lõpptulemuseks on uurimuslik kataloog või koguteos eesti kultuuri seisukohalt tähtsal teemal, olgu siis eesti keeles või võõrkeeles, ilmugu see Eestis või välismaal. Programm toetab digiteeritud tekstikogude loomist ja eesti kultuuri tutvustamist laiemale kasutajaskonnale elektroonilistel andmekandjatel.

Mooduli raames rahastatakse eesti kultuuriloo seniseid digiarhiive, folkloorižanride andmebaase, kohapärimuse andmebaasi ja toetatakse muid varasemate programmide raames alustatud tegevusi.

Mooduli raames arendatakse hariduseesmärgil koostatud ja õppetöös kasutatavate eesti- ja mitmekeelsete andmebaaside, samuti teaduseesmärgiliste ning Eestist välja või Eesti eri kogukondadele suunatud teadustulemuste koondamist ja kultuuriloolise teabe loomist. Arendatakse folkloristika- ja kultuuriloo-alast koostööd erinevatesse kogukondadesse kuuluvate noortega, (e-)teaduskooli mooduleid. Toetatakse noori sihipärasesse uurimistöösse kaasavate võimaluste loomist.

3.3. Humanitaarväljaannete toetamine

Jätkuprogramm toetab humanitaarväljaandeid. Mooduli eesmärgiks on tõsta Eestis ilmuvate perioodiliste humanitaarväljaannete rahvusvahelist taset ja tuntust ning toetada selle säilitamist. Mooduli vahenditest toetatakse ainult neid väljaandeid, mille sisu on ilmumisel kohe elektrooniliselt ja seejuures tasuta kättesaadav.

Moodulist toetatakse tegevusi kahel peamisel suunal.

3.3.1. Toetatakse tegevusi, mis aitavad perioodilistel väljaannetel liituda rahvusvaheliste andmebaasidega ja püsida nendes (Thomson Reuters, ERIH, CEEOL, EBSCO jt): publitseerimisinfo kogumist, süstematiseerimist, analüüsimist, väljaannete sisulise taseme ja rahvusvahelise tsiteeritavuse tõstmise ja taseme hoidmisega seotud tegevusi jms. Rahaliste vahendite olemasolul kaalutakse toimetamistöö kvaliteedi mõjutamist toimetajatele ja keeleteoimetajatele töötasu maksmise kaudu (toetatakse ainult nende ajakirjade toimetamistööd, kus ei ole koosseisulisi töötajaid).

3.3.2. Toetatakse ajakirjade liitumist DOI (*digital object identifier*) süsteemiga.

Mooduli vahenditest ei toetata trükikuluid.

Mooduli tegevus on suunatud nii teaduslikele humanitaarväljaannetele kui ka neid publitseerivatele (teadus)kirjastustele. Kaalutakse mitmete eesti keele ja kultuurimäluga seotud, kestvalt tugevate humanitaarväljaannete püsivat toetamist programmiperioodi jooksul (edaspidi *püsitoetus*). Püsitoetuse rakendamiseks koostab programmi juhtkomitee nende väljaannete väljaselgitamiseks vajalikud nõuded, kvaliteedi- ja hindamiskriteeriumid, mis kooskõlastatakse Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

4. Programmi elluviimine ja rahastamine

Programmi sisuliseks juhtimiseks moodustab Haridus- ja Teadusministeerium selle juhtkomitee ametnikest ja valdkonna spetsialistidest, seejuures tagatakse tasakaal valdkonna ja nn väliste ekspertide vahel, et säilitada juhtkomitee erialane pädevus.

Juhtkomitee vastutab programmi elluviimise eest oma pädevuste ja volituste piires ning jälgib, et programmi vahendeid kasutataks sihipäraselt. Huvide konflikti ilmnemise korral taandab vastav juhtkomitee esindaja end konfliktiga seotud küsimuse arutamisest.

Juhtkomitee õigused ja ülesanded on järgmised:

- 1) koostada ja kinnitada taotlemise ja rahastamise tingimused, valmistada ette programmi konkursid (sh juhendid taotlejale jms);
- 2) hinnata laekunud projektitaotlusi ja valida rahastatavad projektid, teha ministeeriumile ettepanek rahastusotsuste kinnitamiseks;
- 3) otsustada moodulite rahastamise proportsioonide üle;
- 4) algatada vajadusel programmi prioriteetsete teemade hõlmamiseks projektikonkurse;
- 5) teha vajadusel ettepanekuid programmi muutmiseks ja töötada välja jätkuprogramm;
- 6) levitada teavet programmi, selle eesmärkide ja tulemuste kohta;
- 7) kaasata vajadusel oma töösse eksperte;
- 8) täita muid talle pandud ülesandeid.

Programmi avalikud konkursid viiakse läbi Eesti Teadusinfosüsteemis ETIS, mis on ka peamiseks programmi ja konkursside puudutava info edastamise kanaliks. Konkursside tulemused kinnitatakse haridus- ja teadusministri käskkirjaga.

Programmi finantseeritakse Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest¹. 2014. aastal rahastatakse programmi 2013. aastaga samas mahus (491 992 eurot) ning edaspidi vaadatakse programmi vajadused igal aastal riigieelarve planeerimise raames uuesti üle.

Taivo Raud
teadusosakonna juhataja

¹ Programm kuulub rahvusvahelise valitsemisfunktsioonide klassifikaatori COFOG (*Classification of Functions of Government*) järgi vaba aja, kultuuri ja religiooni tegevusalasse.